

Innst. O. nr. 83

(2000-2001)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i lov om domstolene og lov om fri rettshjelp mv. (postforkynning og utvidet adgang til fri sakførsel i Høyesterett mv.)

Ot.prp. nr. 54 (2000-2001)

Til Odelstinget

SAMMENDRAG

Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen fremmes forslag om endringer i flere lover. Forslagene gjelder utvidet adgang for Høyesterett til å oppnevne prosessfullmektig på det offentliges bekostning, utelukkelse av stortingsrepresentanter til valg som meddommere/lagrettemedlemmer/skjønnsmenn/jordskiftemeddommere, mulighet for utenriksstasjonene til å postforkynne dokumenter, samt en bestemmelse om at namsmyndigheten bør varsle sosialkontorene ved begjæring om fravikelse av fast eiendom.

Om utvidet adgang for Høyesterett til å oppnevne prosessfullmektig på det offentliges bekostning

Søknader om fri sakførsel avgjøres av fylkesmannen om ikke annet følger av §§ 18-22 i lov om fri rettshjelp. I visse tilfeller er avgjørelsen overlatt til den rett eller det forvaltningsorgan som har saken til behandling. Høyesterett har i dag ikke anledning til å innvilge fri sakførsel i saker som faller utenfor oppregningen i §§ 18-22, men som vil kunne ha prinsipiell interesse.

Høyesterett har tatt initiativ til en lovendring der domstolen gis utvidet kompetanse til å oppnevne prosessfullmektig på det offentliges bekostning, og peker bl.a. på at et av Høyesteretts hovedmål er å arbeide for rettsavklaring i samfunnet. Når rettsavklaring har en selvstendig verdi, kan det være naturlig at private parter innrømmes fri sakførsel i saker av særlig prinsipiell interesse, herunder i saker som gjelder mindre beløp.

De fleste høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet støtter forslaget.

Departementet er enig i at Høyesteretts adgang til å innvilge fri sakførsel bør utvides. Ordlyden i bestemmelsen er endret noe i forhold til forslaget i hø-

ringsnotatet for å gjøre kriteriet for innvilgelse av fri sakførsel noe mindre skjønnsmessig. Høyesterett kan etter forslaget gi bevilling til fri sakførsel selv om en part ikke oppfyller de økonomiske vilkårene i retts-hjelploven § 8 der Høyesterett finner det rimelig ut fra «sakens prinsipielle interesse».

Det foreslås at den nye regelen tas inn i retts-hjelploven som ny § 21 a.

Om endring av reglene om valg av meddommere/lagrettemedlemmer/skjønnsmenn/jordskiftemeddommere

Stortinget fattet 13. april 1999 følgende vedtak:

«Stortinget ber Regjeringen foreta en gjennomgang av dagens praksis ved utvelgning av lekdommere til by-, herreds- og lagmannsrettene, herunder å fremme forslag om endring av domstolloven med sikte på å utelukke stortingsrepresentanter fra å bli valgt som lagrettemedlemmer, meddommere og skjønnsmenn.»

En totalgjennomgang av reglene for utvelgning av lekdommere vil være et omfattende arbeid som kan ta noe tid. Departementet ønsker derfor allerede nå å fremme endringsforslag om at stortingsrepresentanter og vararepresentanter skal utelukkes fra valg.

Det pekes på at det kan stilles spørsmål ved om rollen som lovgiver er forenlig med rollen som meddommer eller lagrettemedlem.

Alle høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, er positive til forslaget som følges opp ved en endring av domstolloven § 66. Regelen vil også omfatte valg til skjønnsmenn og jordskiftemeddommere.

Om endring av reglene om postforkynning

Etter domstolloven § 180 kan forkynning av dokumenter for personer som har oppholdssted i utlandet skje gjennom vedkommende norske legasjon eller konsulat.

Domstoloven kapittel 9 regulerer fremgangsmåten ved forkynning. Kapitlet hjemler tre ulike hovedformer for forkynning: postforkynning, personlig forkynning ved stevnevitne og underhåndsforkynning. Reglene om postforkynning etter domstoloven § 163 a gjelder bare ved forkynning av dokumenter fra de offentlige myndigheter som er uttrykkelig nevnt i bestemmelsens annet ledd. Dette omfatter ikke utenriksstasjoner.

Departementet opplever en ikke ubetydelig økning i antall begjæringer om forkynning i utlandet. På bakgrunn av dette vil det kunne være hensiktsmessig om også norske utenriksstasjoner kunne få adgang til å utføre postforkynning. De aller fleste høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet er positive til forslaget.

Departementet foreslår etter dette at utenriksstasjonene gis en generell adgang til postforkynning, jf. forslag til endring av domstoloven § 180.

Om adgang til å varsle sosialkontorene ved begjæring om fravikelse av fast eiendom

I saker om tvangsdekning i realregistrerte formuesgoder eller i adkomstdokument til leierett til bolig, kan namsretten iht. tvangsfullbyrdelsesloven varsle sosialkontoret når det er grunn til det. Loven sier ingenting om slik varsling i saker om tvangsfullbyrdelse av krav på annet enn penger.

Det foreslås å gi en bestemmelse som gir namsmyndigheten en oppfordring til å varsle sosialkontoret ved begjæring om fravikelse av fast eiendom (utkastelse). Flere steder i landet har man allerede i dag en slik varslingsordning, og lovendringen foreslås for å sikre en enhetlig praksis. Alle høringsinstansene som uttaler seg om spørsmålet, støtter forslaget. Tvangsfullbyrdelsesloven § 13-6 nytt tredje ledd utformes som en bør-regel.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Kun forslaget om utvidet adgang for Høyesterett til å innvilge fri sakførsel antas å ha nevneverdige økonomiske og administrative konsekvenser. Det er grunn til å tro at utgiftene vil variere noe fra år til år, men det antas at utgiftene neppe vil overstige kr 1 mill. kroner pr. år.

KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Astrid Marie Nistad, Jan Petter Rasmussen og Ane Sofie Tømmerås, fra Kristelig Folkeparti, Finn Kristian Marthinsen og Åse Wisløff Nilssen, fra Høyre, lederen Kristin Krohn Devold og Magnhild Afseth Olrud, fra Fremskrittspartiet, Jan Simonsen, fra Senterpartiet, Tor Nymo,

og representanten Jørn L. Stang slutter seg til forslaget om en utvidet adgang for Høyesterett til å innvilge fri sakførsel i sivile saker. Komiteen merker seg at dette vil gjelde saker der Høyesterett finner det rimelig å innvilge fri sakførsel ut fra sakens prinsipielle interesse. Komiteen mener dette vil styrke domstolens rettsavklarende funksjon ved at den gis økt mulighet til å prøve saker som har betydning ut over det enkelte tilfelle uavhengig av partenes økonomi.

Komiteen er videre tilfreds med at Regjeringen følger opp Stortingets vedtak av 13. april 1999 med forslag om å utelukke stortingsrepresentanter og vararepresentanter fra å kunne velges til lagrettemedlemmer, meddommere, skjønnsmenn og jordskiftemeddommere. Komiteen mener dette vil være et bidrag for å unngå sammenblanding av rollene til den lovgivende og den dømmende statsmakt.

Komiteen merker seg at en totalgjennomgang av utvelgelse av lekdommere, herunder spørsmålet om en øvre aldersgrense, er under vurdering av et eget utvalg. Komiteen forutsetter at dette arbeidet kan avsluttes og eventuelle lovendringer gjennomføres før neste valg av lekdommere skal skje etter kommunevalget i 2003.

Komiteen støtter forslaget om at norske utenriksstasjoner gis en generell adgang til å postforkynne dokumenter og viser til at dette er en enklere og mer tidsbesparende ordning.

Komiteen er enig i at namsmyndighetene bør varsle sosialkontoret når det er grunn til det ved begjæring om fravikelse av fast eiendom og at dette bør fremgå uttrykkelig av tvangsfullbyrdelsesloven. Komiteen merker seg at begrunnelsen for forslaget er et ønske om å oppnå en mer enhetlig praksis, og at slik varsling allerede skjer flere steder i landet.

KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til proposisjonen og rå Odels-tinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i lov om domstolene og lov om fri rettshjelp mv. (postforkynning og utvidet adgang til fri sakførsel i Høyesterett mv.)

I

I lov 13. august 1915 nr. 5 om domstolene (domstoloven) gjøres følgende endringer:

§ 66 skal lyde:

Utelukket fra valg er:

1. Stortingets representanter og vararepresentanter,
2. statsrådets medlemmer,
3. øvrighetspersoner,
4. embetsmenn i dømmende stilling,

5. tjenestemenn ved påtalemyndigheten, politiet og fengslene,
6. prester i statskirken og prester eller forstandere i registrerte trossamfunn,
7. praktiserende advokater.

§ 105 annet ledd skal lyde:

Til gyldig forfall medregnes omstendigheter som fører til at vedkommende ikke uten fare for helbred eller velferd eller uten å forsømme viktige og uoppsettelige forretninger eller plikter kunne ha møtt. Som gyldig forfall kan også godtas særlig lang reisetid eller reiselengde mellom bopel og rettssted. For lagrettemedlemmer og meddommere regnes ingen andre offentlige verv som gyldig forfall enn vervet som medlem av fylkesting, militærtjeneste og tjeneste ved høyere rett.

§ 180 tredje ledd skal lyde:

Ellers foregår forkynnelse for personer, som har kjent bopel eller oppholdssted i utlandet, på den måte, som der er hjemlet, eller gjennom vedkommende norske *utenriksstasjon*, hvis den fremmede lovgivning ikke er til hinder. *Dokumenter som skal forkynnes av norsk utenriksstasjon, kan forkynnes postalt etter reglene i § 163 a første ledd første punktum.*

II

I lov 13. juni 1980 nr. 35 om fri rettshjelp gjøres følgende endringer:

Ny § 21 a skal lyde:

§ 21 a Utvidet myndighet for Høyesterett til å innvilge fri sakførsel

Når en sivil sak er henvist til behandling i Høyesterett, kan retten gi bevilling til fri sakførsel selv om en part ikke fyller de økonomiske vilkår i § 8, hvis den finner det rimelig ut fra sakens prinsipielle interesse.

III

I lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse og midlertidig sikring (tvangsfullbyrdelsesloven) gjøres følgende endring:

§ 13-6 nytt tredje ledd skal lyde:

Ved begjæring om fravikelse av fast eiendom bør namnsmyndigheten varsle sosialkontoret når det er grunn til det.

Nåværende tredje ledd blir nytt fjerde ledd.

IV

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.

Oslo, i justiskomiteen, den 9 .mai 2001

Kristin Krohn Devold
leder

Vidar Bjørnstad
ordfører

Jan Simonsen
sekretær